

به مناسبت ۱۳ تیرماه "روز ملی دماوند" بلندای طبیعت ایران زمین

دماوند، با ارتفاع ۵۶۱۰ متر، مرتفع‌ترین قله‌ی ایران در شرق البرز مرکزی (استان مازندران) و جنوب دریای خزر است. این قله، در ۶۹ کیلومتری شمال شرقی تهران، ۶۲ کیلومتری جنوب غرب آمل و ۲۶ کیلومتری شمال غربی شهر دماوند واقع شده که از تهران قابل مشاهده است.

این قله، با مساحتی بالغ بر ۲۹۵۰ هکتار در سال ۱۳۸۱، با مصوبه شماره ۲۲۱ مورخ ۸۱/۳/۲۱ شورای عالی محیط زیست، به عنوان اثر طبیعی ملی به مجموعه مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست پیوسته است. در فرهنگ کشورمان، قله‌ی دماوند مظهر پایداری و استواری است و از گونه‌های مهم گیاهی آن می‌توان از بومادران، پیر گیاه دماوندی، اسپرس کوهی و گون نام برد. استفاده‌ی بیش از حد از ظرفیت قابل تحمل محیط و همچنین بهره‌برداری پوکه معدنی در اطراف این اثر طبیعی ملی، از مهمترین عوامل تهدیدکننده در تخریب آن به شمار می‌آید.

دماوند، یک کوه آتشفشانی مطبق است که فعالیت‌های آتشفشانی آن در حال حاضر محدود به تصعید گازهای گوگردی است و به عنوان یک آتشفشان خفته، امکان فعال شدن مجدد آن وجود دارد. بطور مثال در سال ۱۳۸۶،

دود و بخارهایی از این قله خارج شد که در حقیقت جریانی از بخار آب بود که از دهانه خارج می شد و مانند فعالیت های آتشفشانی به نظر می رسید.

در فرهنگ معین، برای دماوند آمده است: «دم (دمه، بخار) + اوند = دماوند؛ دارای دمه و دود و بخار (آتشفشان)». ماجرای نامگذاری روز ملی دماوند، از تیرماه ۱۳۸۷ آغاز شد و دوستداران طبیعت و طرفداران محیط زیست، هر سال به همین مناسبت، روز سیزدهم تیرماه را در شهر رینه از توابع بخش لاریجان شهرستان آمل، جشن می گیرند.

نام کوه دماوند را در ادبیات ایران زمین نیز، به عنوان نمادی از پایداری، استواری، شکوه، عظمت و زیبایی به ویژه در اشعار شعرا، بسیار مشاهده می کنیم. در شاهنامه ی فردوسی در جنگ میان ایران و توران، برای تعیین مرز بین دو سرزمین، آرش کمانگیر از بالای کوه دماوند، تیری از کمان خود پرتاب می کند که تا نیمروز در آسمان پیش رفته و با فرود آمدن پای یک درخت گردوی تناور در کنار رود جیحون، این مرز مشخص شده و جنگ پایان می یابد و پس از آن همه ساله این روز جشن گرفته می شود.

مجریان و برگزارکنندگان این جشن، اهداف اصلی خود را از گردهمایی در چنین روزی، در این موارد خلاصه کرده اند:

۱- برجسته کردن موضوع دماوند در اذهان عمومی و نگاه مسولان تا از این طریق، در حفاظت از دماوند و زیستگاه استثنایی آن، تدابیر ویژه و فوری اتخاذ شود. چراکه دماوند به عنوان برترین نماد ایران در معرض تخریب گسترده قرار دارد و اگر همین امروز به آن توجه نشود، فردا دیر خواهد بود!

۲- از آنجا که دماوند، یکی از بلندترین قله های رشته کوه البرز است، هر ساله میزبان صعود کنندگان داخلی و خارجی و دوستداران طبیعت نیز هست. برگزاری جشن روز ملی دماوند فرصت مناسبی است تا کوهنوردان از سراسر کشور با یکدیگر، دیدار تازه کرده و با تبادل تجربه، در ارتقای فرهنگ کوهنوردی و حفاظت از کوهها بکوشند.

۳- جشن روز ملی دماوند، در واقع نماد اتحاد و همدلی کوهنوردان، فعالان محیط زیستی و مردم علاقه مند به قله سرفراز ایران است.

۴- برگزاری باشکوه جشن روز ملی دماوند، در واقع نماد همبستگی ملی مردم ایران هم هست، تا نشان دهند که همچنان در هر شرایطی در دفاع از سرزمین خویش ایستاده‌اند.

کارشناسان مهمترین عوامل آسیب رسان به دماوند را عواملی چون معدن کاوی، جاده کشی، چرای بیش از حد دام، زباله، ساخت و ساز بی ضابطه، تصرف منابع طبیعی برای استفاده‌ی غیرقانونی و شخصی، افزایش جمعیت و خودروها، حضور بیش از اندازه‌ی گردشگران بدون آن که آموزش‌های لازم در رابطه با طبیعت گردی و حفظ محیط زیست به آنها داده شده باشد، نوشتن یادگاری در طول مسیر به ویژه بر فراز قله‌ی دماوند، نصب تابلوهای یادبود و پرچم‌های گروه‌ها و یادگاری‌های کشته‌شدگان، کمبود اقامتگاه و تبلیغات نامناسب می‌دانند.

یک پنجم سطح خشکی‌های جهان را کوه‌ها تشکیل می‌دهند. بیش از نیمی از جمعیت جهان به منابع آب کوه‌ها برای کشاورزی، برق، صنایع و از همه مهمتر آشامیدن، وابسته هستند. ۱۲ درصد از جمعیت جهان مستقیماً تحت تاثیر کوه‌ها قرار دارند. سرچشمه مهم‌ترین رودهای جهان مثل نیل، آمازون و گنگ در کوه‌ها قرار دارد، به همین دلیل کوه‌ها را "برج‌های آب شیرین" جهان نامیده‌اند. ۲۸ درصد از جنگل‌های جهان در نواحی مرتفع واقع شده‌اند که به "جنگل‌های کوهستانی" معروف هستند. کوه‌ها به دلیل کمربندهای ارتفاعی مختلف، شیب و جهت‌های جغرافیایی، دارای بیشترین تنوع گیاهی و جانوری هستند، از این رو، این اکوسیستم‌ها را در زمره نقاط داغ (Hot Spots) طبقه‌بندی کرده‌اند. به دلیل پستی بلندی، ارتفاع و سرسبزی محیط، کوه‌ها دربرگیرنده مجموعه‌ای از جلوه‌های طبیعی بوده و هر ساله میزبان میلیون‌ها گردشگر از سراسر دنیا هستند. بسیاری از میراث‌های فرهنگی جوامع بشری در کوه‌ها قرار دارند. تمدن‌های درخشان بسیاری در کوه‌ها متولد شده‌اند. کوهستان الهام‌بخش انسان در چیرگی بر موانع و دشواری‌ها بوده‌است. کوه، نماد مقاومت، استحکام، پایداری و سربلندی است. کوه‌ها محل نزول وحی و مکان‌هایی مقدس هستند.

ایران با میانگین ارتفاع ۱۰۰۰ متر از سطح دریا، یکی از مرتفع‌ترین کشورهای جهان است. بیش از ۵۰٪ از سطح کشور را کوه‌ها فرا گرفته‌اند و دیگر نقاط نیز، شدیداً تحت تأثیر کوهستان‌های اطراف خود هستند.

۷۰ درصد از مجموع ۴۱۰ میلیارد متر مکعب بارش سالانه کشور (حدود ۲۹۰ میلیارد متر مکعب) در نواحی کوهستانی صورت می‌گیرد. اگر رشته‌کوه‌های زاگرس و البرز در فلات ایران نبودند، این سرزمین سرتاسر خشک و بیابانی بود. در هر نقطه‌ای از کشور، چشمه، جویبار یا رودخانه‌ای وجود دارد، در بالادست آن کوهی دیده می‌شود.

به دلیل ارتفاع، کوه‌ها آب و هوای خشک و گرم فلات ایران را تعدیل کرده و شرایط زیستی بهتری را برای ساکنین خود فراهم می‌آورند. به همین دلیل، بیشترین سکونتگاه‌های انسانی در ایران در نزدیکی یا دامنه کوه‌ها شکل گرفته‌اند. آب شیرین، چوب، انرژی، مرتع، گیاهان و جانوران گوناگون از مهم‌ترین محصولات و منابع کوه‌ها هستند. مراتع کوهستانی بخش عمده‌ای از خوراک دام در کشور را تامین می‌کنند. بخش اعظم جنگل‌های خزری در نواحی مرتفع و تقریباً تمامی جنگل‌های زاگرس، کوهستانی هستند. تنوع زیستی (گیاهی و جانوری) فوق‌العاده‌ای در کوه‌های ایران وجود دارد.

تاکنون بیش از ۸۰۰۰ گونه گیاهی در ایران شناسایی شده که رویشگاه بسیاری از آنها کوهستانها و نواحی مرتفع بوده و از این تعداد، ۱۷۰۰ گونه، بومی (اندمیک) کشورمان است. شالوده حیات انسانی و زیربنای اقتصادی در سراسر کشور، به کوه‌ها گره خورده و حیات دشت‌ها، مرهون و مدیون فواید بی‌نظیر کوه‌هاست.

کوه‌ها در حالی که جزء مظلومترین اکوسیستم‌های طبیعی محسوب می‌شوند، مجموعه‌ای از زیباترین جلوه‌های طبیعی را در خود جای داده‌اند. پستی و بلندی، ارتفاع، دره، آبشار، گل و گیاه و... از مناظری هستند که در مجموع، کوه‌ها را به موزه‌های منحصربه‌فرد طبیعی تبدیل کرده‌اند. آرامش محیط و دوری از جنجال و شلوغی شهرها، از دلایلی هستند که هر ساله میلیون‌ها انسان را به کوه‌ها می‌کشانند.

بوته‌ها، گل‌ها، گیاهان، درختان و درختچه‌ها، فرش سبز کوهستان را تشکیل می‌دهند که لایه محافظ خاک در مناطق کوهستانی است و در صورت تخریب این لایه محافظ، خاک در شیب‌های کوهستانی در معرض فرسایش شدید آبی و خاکی قرار می‌گیرد.

آنچه شرح داده شد، یک پیام مهم و حیاتی دارد: "[بیابید مراقب کوه‌ها باشیم](#)"